

Kabinet pro studium vědy, techniky a společnosti
při Filosofickém ústavu AV ČR, v. v. i., Vás zve na přednášku

Symbody a symbolická funkce jako elementární politické propozice

kteřou v úterý 1. listopadu 2011 v zasedací místnosti FLÚ (Jilská 1, P 1) od 17h
prosloví

prof. Olivier CLAIN
(Université Laval, Québec, Kanada)

Pracovním jazykem bude francouzština, překlad zajištěn.

Prof. Olivier Clain ve své přednášce představí hlavní směry bádání, které rozvíjí spolu s francouzským psychiatrem a psychoanalytikem Rogerem Ferrerim. Východiskem mu bude vymezení pojmů „symbol“, „symbolická funkce“ a „symbolický systém“. Ty budou rozlišeny ostřeji, než jak činí teorie 20. století, přisuzující těmto pojmům v popisech psychického a společenského života klíčové místo. Jako „symbolický systém“ bude označena nabídka učiněná promlouvajícímu subjektu, aby vytyčil ideální místa a posléze prošel cestami, které je propojují, ať už oslovením těch, kdo tato místa obsazují, nebo prostřednictvím jejich mytického zestejnění. „Symbol“ funguje jako znak, jehož význam je nám bezprostředně dán kolektivem, který nás navádí k určitým objektům ve světě a určuje, jakým způsobem se k nim máme vztahovat. Tento návod se nám přitom v bezprostřednosti, s níž jej v sobě vykonáváme, jeví jako neproblematický. Jako „symbolická funkce“ bude naopak označena schopnost každého z nás vyhnout se tomuto provizornímu zastavení slova, jímž je symbol, a to vznesením otázky po jeho významu a hodnotě v dialogu s druhým. Symbolická funkce je v tomto smyslu chápána jako vzdor vůči předpisu, jako vzdor, který spěje k reciprocitě nesené slovem, jež tuto reciprocitu zjevuje, a k otevřenosti vůči slovu druhých.

Slovo a symptom užívají symbolů, a umožňují tak každému z nás kontrolovat svůj odstup od druhých. Subjektivita se ve svém vztahu k druhým stává mluvčím kolektivem, jeho zvláštní singularity, hlasem skupiny, která sama nikdy nemluví a které poskytuje idealitu jednoty. Vzpomeňme si nyní na Aristotela, podle něhož činí *politeia* totéž co *symbolon*, když směřuje protiklady. Začíná-li ovšem politika vztahem k *odlišnému* druhému, pak je možné tvrdit, že jsou slovo a symptom něčím *politickým*. Skládají totiž elementární propozice, opírající se o protikladné principy kolektivu a singularity, ale také – v horizontalitě vztahu k druhým – o protiklad toho, co lze a co nelze sdílet. Výstavba těchto propozic je odpovědí na nevědomou otázku, již je třeba vyslovit. Tato úvaha bude ilustrována výkladem několika klinických typů, které budou přiřazeny k různým formám blokace dialektiky probíhající v určitém užití symbolické funkce a symbolů. Bude nabídnuta hypotéza, podle které jsou tyto blokace přísně vzato ustrnutím subjektu na otázce, jež zatěžuje jeho subjektivitu, ať už je tomu tak v té nejběžnější neuróze nebo v případě, který označujeme jako psychózu. V širší perspektivě pak půjde o to ukázat, že tím, co je směřováno slovem, ale také při směně věcí, je otázka hodnoty, a to hodnoty symbolů, činů a uznání.

Kontakty:
Jan Maršálek: marsalek@flu.cas.cz
Sekretariát Kabinetu: tel. 222 220 107

Symboles et fonction symbolique. Des propositions élémentaires du politique.

La conférence rendra compte des grandes lignes d'une recherche en cours, menée en collaboration avec Roger Ferreri, psychiatre et psychanalyste. Je partirai du constat que, pour penser l'expérience psychique et la vie sociale des hommes, la théorie du 20e siècle a ménagé une place inédite aux notions de symbole, de fonction et de système symboliques. Je proposerai de distinguer de façon plus tranchée qu'elle ne l'a fait les trois notions. J'appellerai « système symbolique » l'offre faite à celui qui parle de différencier des lieux idéaux, pour ensuite parcourir les distances qui les séparent, que ce soit dans l'échange avec ceux qui les occupent ou que ce soit par la mise en équivalence mythique de leurs différences. Je proposerai encore d'appeler « symbole » ce qui fonctionne comme signe dont la signification nous est immédiatement donnée par une proposition du collectif, mais sous la forme d'une injonction de nous rapporter à certains objets du monde sur un mode déterminé. Cette proposition nous apparaît indiscutable dans l'immédiateté où nous la faisons exister en nous. Au contraire, par « fonction symbolique », je désignerai la disposition, présente en chacun, à contourner le point d'arrêt provisoire à la parole qu'est le symbole, en engageant la mise en question de sa signification et de sa valeur dans l'échange avec l'autre. La fonction symbolique est ainsi posée comme résistance à l'injonction, poussée à la réciprocité en acte dans la parole et ouverture à celle de l'autre.

La parole et le symptôme usent de symboles et cet usage permet à chacun de nous de régler sa distance à l'autre. Puisque les groupes auxquelles elle confère l'idéalité de l'Un ne parlent jamais en personne, dans son rapport à l'autre, la subjectivité se fait porte-parole du collectif et de sa singularité propre. Aristote disait de la politeia qu'elle est une politique spécifique, qui fait ce que fait le symbolon, à savoir concilier des opposés. Pour autant que le politique commence dans le rapport à l'autre en tant qu'il est différent, je soutiendrai que la parole et le symptôme sont des politiques, qui composent des propositions élémentaires s'appuyant sur des principes opposés, ceux du collectif et du singulier mais aussi, dans l'horizontalité du rapport à l'autre, ceux du partageable et du non partageable. Cette composition répond à une question, inconsciente, que nous tentons de mettre en partage. J'illustrerai mon propos par l'évocation de quelques types cliniques, en les rapportant à chaque fois à des modes particuliers de blocage de la dialectique à l'œuvre dans l'usage singulier de la fonction symbolique et des symboles. Je ferai encore l'hypothèse que ces blocages sont alors précisément des blocages sur une question qui travaille la subjectivité, que ce soit dans la névrose la plus commune ou ce qu'on appelle la psychose. Plus largement, il s'agira de pointer que ce qui s'échange dans la parole mais aussi dans les échanges des objets est la question de la valeur, des symboles, des actes et de la reconnaissance.

Olivier Clain